

Битва за життя. Щоденник 2022 року

Перед вами - щоденник-хроніка наближення, початку і розгортання великої війни. Битва за життя й свободу триває, Україна дає рішучу відсіч «руському міру». Автор є спостерігачем та учасником низки описаних подій, зокрема як митець, аналітик, військовослужбовець. У книжці зафіксовані голоси військових, письменників, журналістів, політиків, науковців, жертв війни. Рішуча битва точиться і на фронті, і в інформаційному полі - із ворожими стереотипами, що прижилися в багатьох країнах світу під впливом російської пропаганди. Попереду ще багато днів боротьби, випробувань, болю. І все заради перемоги - права українців бути і впевнено рухатися до власного майбутнього. Щоденник обрамлюють графічні картини Анатолія Дністрового, частину із яких він створював під час блекауту при свічках взимку 2022 - 2023 років.

Чому варто прочитати?

Анатолій Дністровий за час служби вже отримав 3 нагороди від Залужного. Тому ця книжка - щоденник війни не просто свідка, а учасника подій, і вона в собі має особливу силу. Автор пише про те, у що щиро вірить, і кожне написане слово звучить ніби гімн нашій боротьбі. Проникливий інтелектуал, він ні на мить не сумнівається в перемозі України, і його текст також впевнює у цьому читача.

Анатолій Дністровий

БИТВА ЗА ЖИТТЯ

ЩОДЕННИК 2022 РОКУ

Анатолій Дністровий

БИТВА ЗА ЖИТТЯ

ЩОДЕННИК 2022 РОКУ

Автор висловлює подяку Українському та Шведському ПЕН за надані стипендії під час написання книжки

ВІД АВТОРА

Ця книжка починалась як особиста рефлексивна історія, а переросла в такий собі есеїстичний щоденник — хроніку російського вторгнення в Україну. Події, у вірогідність яких ми намагались не вірити, відбувалися на наших очах і шокували світ. Це змусило мене гостріше на них реагувати, описувати, пробувати осмислювати, навіть із певною аналітичною амбіцією, доки не виникла генеральна потреба говорити майже щодня про цю війну, вибірувати про неї важливі думки й судження моїх сучасників. Ця книжка починалася як письмо цивільного, який на початку вторгнення ще не здогадувався, що стане військовослужбовцем.

Російське вторгнення в Україну цілковито змінило світ, фактично перевело його в новий історичний етап. І на карті стоїть дуже багато: майбутнє України, західної демократії та всього вільного світу, майбутнє світового устрою та принципів міжнародного права. 2022 рік став переломним не лише для України, а й усього світу, бо повністю його змінив, ніби розпочав нову тривожну і непевну історичну епоху. Думаю, людство пам'ятатиме 2022 рік, як пам'ятає 1939-й чи 1914-й.

Я записував ці враження із січня 2022 року, а особливо активно — по гарячих слідах, із 24 лютого, коли почалася повномасштабна навала. Перших десять днів нового вторгнення, коли через авіаудари і ракетні обстріли я з дружиною Наталею і дітьми Марчиком і Настею покинув нашу квартиру на п'ятнадцятому поверсі в Києві, книжка писалася на мобільному телефоні, бо не було нормального інтернету. Пізніше я додав декілька щоденникових записів, написаних до повномасштабного вторгнення, з них можна відчутти, у якій напруженій атмосфері українці перебували ще на початку 2022 року.

Фрагментована та щоденникова манера подачі дала змогу краще вловлювати, відстежувати та оперативно осмислювати низку подій, що відбувалися. Пізніше я зрозумів, що така спонтанна форма письма дала змогу поєднувати різні контексти й різні площини подій — особисті,

міжнародні й ті, що відбуваються в Україні. Каскади подій показують, які безпрецедентні зміни й тектонічні зрушення ця війна спричинила і в Україні, і в цілому світі. Але в новин є одна погана особливість: більшість із них із часом здатна «зникати», випаровуватися, мов вода, тому було важливо їх аналізувати під час поточного моменту. Події та їхнє осмислення подаються в хронологічному порядку: важливо було показувати, як змінювався сюжет війни, її емоційне, політичне, аналітичне, суспільне сприйняття в Україні, не кажучи вже про реакцію країн світу і людей доброї волі.

Я також усвідомив, що вкрай важливо показувати голоси учасників цієї війни (медійно відомих і невідомих людей). Часто цитую багатьох українських і закордонних громадян — жертв війни, письменників, військовиків, журналістів, політиків, експертів, науковців. Їхні оперативні, зважені й емоційні оцінки мені видаються слухними і такими, що адекватно пояснюють ті чи ті поточні події, дають переконливу оптику аналізу. Голосами свідків, учасників, аналітиків цієї війни я прагну надати щоденникові-хроніці певної хрестоматійності, щоб у ньому була представлена не лише моя точка зору, а фактично точка зору українського суспільства (хоча й усвідомлюю весь «максималізм» подібного наміру). Також я цитую іноземців, які вболівають за Україну і своїм прикладом роблять виклик багатьом стереотипам, що вкорінилися в інформаційному полі багатьох країн під впливом багаторічної російської пропаганди.

Появу цієї книжки насправді вважаю синергією роботи дуже багатьох людей: аналітиків, науковців, журналістів, митців, користувачів соцмереж, перекладачів. Низка людей писали репортажі, огляди, аналітичні звіти та зведення з фронту, колонки, статті, брали інтерв'ю й коментарі, готували новинні повідомлення, ділилися щоденниковими нотатками і свіжими спогадами про пережите на своїх акаунтах у соцмережах і в медіа. Саме на таку джерельну базу я активно спирався в ході написання цього щоденника-хроніки.

Цією книжкою українського читача я не здивую: ми все це переживали разом. Але для закордонної аудиторії пропонуване мною осмислення та хронологічна послідовність, гадаю, стане в пригоді,

щоб зрозуміти перебіг головних подій цієї війни і мати про неї ознайомчі уявлення. А от для ретельного аналізу, реконструкції та панорамної картини потрібна належна дистанція часу.

Мій щоденник 2022 року не завершується оптимістично, бо до завершення війни ще дуже далеко. Найбільше мене непокоїть, щоб цей рік не став «вступом» до ще драматичніших і масштабніших подій у світі. Але нам доведеться це побачити (або не побачити) найближчими роками. Шлях до перемоги буде довгим, тернистим і незворотним. У нас нема іншого вибору, бо йдеться про саме наше життя, про можливість бути всій українській нації та нашій державі. Упродовж історії багато народів зникало. У наші плани не входить зникати, а тому боротьба триватиме.

*Анатолій Дністровий,
4 березня 2023 р., Київ*

Створення «нереальності» — невід’ємний елемент ведення бойових дій Москвою... Нас запрошують взяти участь у генерації маячні. Коли ми повторюємо суперечливі та спотворені аргументи, то спрямовуємо на них частку свого розуму і тим самим втрачаємо частку власного здорового глузду.

Тімоті Снайдер, «Як читати збочення. Кремлівська ядерна пропаганда та військові цілі Росії»

Якщо ви хочете жити, а ворог хоче бачити вас мертвими, тут нема місця для компромісу.

Ґолда Меїр

СІЧЕНЬ

10 СІЧНЯ

У новий рік вступили з дуже тривожними і зовсім несвятковими перспективами. Настрій відповідний. Активно стежимо за міжнародними подіями. Передчуття війни дедалі зростає: таке ж відбувається і на дипломатичному фронті. Переговори США і Росії в Женеві щодо гарантій безпеки, як і очікувалося, завершилися нічим.

Раніше режим Путіна заявляв, що налаштований дуже рішуче і ні перед чим не зупиниться. Дехто з наших аналітиків написав, що погрози Росії на адресу НАТО і США — це дуже добре для України.

Ще в грудні РФ оприлюднила документ (проєкт договору), де виклала пункти свого ультиматуму: Альянс відмовляється вважати Росію противником і переписує свої ключові безпекові документи, бере на себе зобов'язання не розширюватися, НАТО припиняє будь-яку діяльність в Україні та виводить війська зі східних держав Альянсу.

Звісно ж, на Заході це ніхто серйозно не сприйняв, а в Україні, навпаки, насторожились. Незрозуміло, до чого призведе це підняття ставок Росією.

19 СІЧНЯ

Орда нарощує свої війська біля наших кордонів: у Криму, на Донбасі, навколо Харкова, Сум і Чернігова, з білоруського напрямку — біля Київської, Житомирської, Волинської областей. Їх уже понад 150 тисяч. Говорилося, що їх буде 175 чи 200 тисяч. Близько 90 батальйонно-тактичних груп. На днях наш головнокомандувач Збройних сил України генерал Валерій Залужний сказав, що може бути і мільйон. Що всі ці цифри означають? Нічого. Уже немає значення, скільки їх буде. Їх буде багато. І це гарматне м'ясо нікуди не дінеться. Лише повний обвал економіки Росії, деморалізація політичного класу,

управлінський та соціальний колапс перетворять це море солдатів і техніки на хаотичну й безвольну масу. Таких мрій багато. Але реальність поки інша.

Пригадую зі студентських років приклад Кримської війни 1853—1856 років, коли Російська імперія з тріском програла військову кампанію. А перед тим була самовпевненість і сліпа віра у власну непереможну силу. Пригадую приклад російсько-японської війни 1904—1905 років, що закінчилася ганебною поразкою царя і революцією в Росії 1905 року. Пригадую Першу світову війну. Після вступу Російської імперії в цю війну через 18 місяців її економіка обвалилася, як картковий будинок, упало самодержавство і розвалилася держава, армія стала деморалізованим, неорганізованим стадом.

Якщо путінський режим почне війну проти України, то на нього чекає такий самий результат. Це закінчиться крахом путінської Росії.

Я трохи здивований рішучістю країн Заходу. Думав, що тему спустять на перманентну беззубу «стурбованість». Від нас відвертаються інвестори (бо може бути війна), спад в економіці, малий і середній бізнес поволі закривається. Але треба вірити і розраховувати на позитив: мене не полишає думка, що цього вторгнення орди можна уникнути.

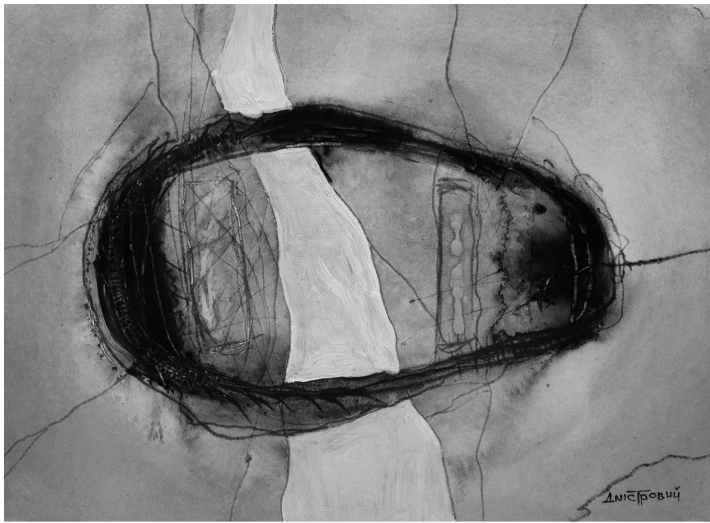
25 СІЧНЯ

Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон заявив, що Путін має план блискавичної війни на території України і що ситуація «досить похмура». Тому Британія «очолює створення пакета економічних санкцій» проти Росії та постачає Україні оборонну зброю.

Якщо нам вчасно не нададуть серйозного озброєння проти літаків, гелікоптерів і танків, то це може закінчитися дуже погано. Хоча багато хто вважає, що Путін лише піднімає ставки і стан російської економіки такий, що війну вона не витримає. Попри ці аргументи ситуація з кожним днем погіршується.

29 СІЧНЯ

Щодалі більше відчувається те, що Клаузевіц свого часу називав «туманом війни». Зрозуміло, що це може бути лише моїм уявленням, яке не справдиться, але ці відчуття з кожним днем глибшають, вони не дають ні про що більше думати, будувати певні плани.

ЛЮТИЙ

7 ЛЮТОГО

Орда й надалі стягує війська до наших кордонів. Лукашенко погрожує, що Білорусь воюватиме на боці Росії і що можуть відключити Україні електроенергію. У повітрі висить непевність і апатія: люди втомилися жити в напруженні, одні виїжджають на захід України, а хто має більше коштів — на постійне місце проживання в країні Європи. Тиждень тому хтось наводив статистику аеропорту Бориспіль: близько 15 тисяч щодня вилітає, а близько 12 тисяч залітає. Різниця «неповернення» відчутна. Європейські авіакомпанії скорочують рейси в Україну.

Ми катастрофічно втрачаємо населення. Чимало людей хотіли б виїхати з великих східних міст, які можуть першими зазнати збройної агресії, але вони, схоже, тримаються за роботу. Подібна ситуація в Києві: люди бояться втратити роботу і тому продовжують працювати, щоб мати за що жити. Влада нічого суттєвого не говорить, лише займається навіюванням оманливого спокою. Незрозуміло, кому вірити, хто говорить про реальний стан справ, а хто нагнітає або ж, навпаки, замовчує. Ось така епоха постправди.

10 ЛЮТОГО

Мене давно задовбала влада Угорщини, яка всі ці роки старанно мене яйця режиму Путіна. Останні двадцять років постійно ставить палиці в колеса Україні, вигадує якісь безглузді приводи, щоб гальмувати нашу європейську та євроатлантичну інтеграцію. Причина цього зрозуміла: Угорщина на 56 відсотків залежна від російського газу та інших енергоносіїв.

Керівництву НАТО давно варто прийняти рішення про переатестацію Угорщини як члена Альянсу, зокрема на предмет відповідності її зовнішньополітичних пріоритетів меті, цінностям і завданням НАТО.

Але як цю ідею донести? І хто переконливо може її озвучити? Ось така вона диванна аналітика без впливу на світові процеси.

12 ЛЮТОГО

На всіх ютуб-каналах і телеефірах — одне питання: коли Путін нападе на Україну, коли буде вторгнення, з яких напрямів очікувати удари.

Люди помітно нервують. Мешканці зі східних великих міст ринули до Львова, де скуповують нерухомість, і місцеві ріелтори вже зашиваються підбирати для них житло. У Києві ринок нерухомості завмер, операції з купівлі-продажу квартир майже не проводяться. Серед наших знайомих є різні думки з приводу того, що може трапитися. Одні кажуть, що треба готуватися до найгіршого, інші — що період турбулентності (кібератаки на критичну інфраструктуру, початок бойових дій) може тривати тиждень-другий. Ще інші кажуть, що цей процес насправді затягнеться і не вирішиться цього року. Особливо непокоїть багатьох людей те, що буде з Києвом, бо різні західні таблоїди лякають планами росіян здійснити в Україні бліцкриг і навіть розміщують схеми головних напрямків ударів російських військ.

Сім'я моєї сестри Лесі завтра виїжджає на Львів, поки що планують на кілька тижнів, щоб подивитися на ситуацію. Інші знайомі й приятелі формують «автономний запас», щоб перебути у квартирі тиждень без води та інших благ цивілізації: запасуються питною й технічною водою, харчами й усім необхідним. Є й такі, хто на все це не зважає і не думає про критичні сценарії. Загалом, судячи з атмосфери в транспорті, маркетах, на вулицях, то загроза війни поки не відчувається. Паніки нема, життя пливе за звичним ритмом. Люди займаються шопінгом.

У сусідньому будинку урочисто відкрили великий рибальський магазин «Флагман» і з цієї нагоди запропонували великі знижки. Туди набилося стільки людей, ніби в метро у час пік. Одні скуповували

вудилища і спінінги, інші — воблери та силіконові приманки, ще інші — прикормки для коропів і карасів, а ще інші — рибальський інвентар, різні гачки, жилки, повідки й одяг. Я зайшов туди, щоб купити великий газовий балон на п'ять літрів із пальником, щоб в умовах критичної ситуації мати на чому варити їсти сім'ї. Коли продавцеві пояснював, для чого купую цей балон і що існує реально загроза війни, він на мене дивився як на якогось дивака чи недоумка та іронічно посміхався. Я поглядав на цих людей, ніби вони з іншої реальності, й подумки запитував себе: де вони будуть ловити свою рибу через місяць?

Ще мене сильно дивує, що не видно наших військ, техніки, якогось переміщення вантажівок чи важкого озброєння. Можливо, це і правильно, я ж не експерт, щоб про таке судити. Але ми майже не володіємо інформацією, що робиться для оборони країни. Я припускаю, що така інформація ретельно приховується, аби не показувати майбутньому ворогу жодних кроків.

Заразившись тривожними настроями, ми почали думати про виживання. Минулого тижня навіть насушили сухариків із чорного, білого хліба й батона. Купили партію ліків. Але сухарики нам так припали до душі, що ми з дітьми вже половину схрумали. У всі можливі ємності я набрав дуже багато технічної води — це не зашкодить. Можливо, доведеться спустити акваріум, бо якщо не буде електрики, то не працюватиме фільтр, без цього рибки помруть і отруять акваріумну воду. Для дітей спуск акваріума стане, напевно, шоком.

Дуже невчасно захворіли на ковід, який я привіз із Тернополя, коли був у мами (вона також лікується). Я хворію вже тиждень, Наталя — три дні, а вчора під вечір захворіла Настя. Боюся, що на одужання нам потрібно ще як мінімум тиждень, а цього часу катастрофічно нема.

Наша влада майже нічого не робить. Зеленський поводить себе як провокатор: не дає жодних чітких сигналів суспільству, що варто

робити, який буде план на випадок російського вторгнення, яка ситуація з військами й обороною. Чимдалі огидніше себе поведуть Угорщина, Німеччина, Франція: це просто замасковані союзники Путіна, готові заплющити очі на «українську проблему», що заважає їм отримувати російський газ. Візит Макрона до Москви став просто огидним і зрадницьким щодо всієї демократії. Єдина надія на наших друзів: США, Велику Британію, Польщу, країни Балтії, Чехію. Уже два тижні в Україні буквально всі закохані у Велику Британію, яка проявила безпрецедентну твердість і рішучість для нашого захисту.

Озвучений Лондоном план нового союзу за участю Великої Британії, Польщі й України вселяє великі надії та дає нечувані раніше стратегічні перспективи для нашої країни. Але Зеленський, який, схоже, обставлений зрадниками і ворожою агентурою, заминає будь-які згадки про цей альянс. Є великі сподівання, що, коли ми позбудемося цього переляканого президента, коли оберемо нову й дієву українську владу, тоді повернемося до реалізації альянсу з Лондоном і Варшавою на повну.

14 ЛЮТОГО

Вчора з України приватними чартерними рейсами вилетіли всі олігархи, мільярдери, бізнесмени. Вилетіли передусім проросійські діячі та відверті російські агенти — Колесников, Новинський, Ахметов та інші, — і всі вони втекли не у свою Росію, якій вірно служили, а в Європу. Понад 50 бортів істот, які тридцять років гальмували розвиток нашої держави, суспільства й культури, як щури, повтікали першими. Щури побігли з корабля, що може піти на дно.

У повітрі стає ще тривожніше, хоча, якщо прийти в торговельно-розважальні центри, там усе, як і раніше: натовпи прогулюються крамницями, жують у ресторанчиках і кав'ярнях, набиваються в магазини, де відбуваються акції та розпродажі, тягнуть додому великі торби з одягом. Усе як завжди: безтурботність і відсутність відчуття небезпеки. Таке враження, що загроза війни є реальною лише в

окремих сегментах інформаційного простору та в соцмережах. Ніби співіснує два паралельних суспільства: те, яке не бачить чи не хоче бачити, що відбувається, і те, що готується до чогось страшного.

Але люди поступово прокидаються від свого летаргічного й безтурботного сну. На автозаправках з'явилися великі черги за паливом. Через декілька днів ситуація буде критичною, потім посиплеться гривня, а коли вона посиплеться, то вже буде дефіцит товарів, перебої з постачанням. За таких обставин вирішили переїхати з лівого берега Києва на правий, до батьків Наталі.

16 ЛЮТОГО

Кремль і далі буде посилено розхитувати ситуацію: усіма способами гальмуватиме розвиток нашої економіки, ще більше підвищуватиме ставки і нагнітатиме масовий психоз. Це все сильно виснажує, і неможливо щось планувати на майбутнє. Зрештою, цього неможливо було робити й раніше. Ось так і живемо: ніби під час безперервного землетрусу.

Щоб не зациклюватися на апокаліптичних настроях, я вирішив трохи повернутися до творчості і своїх текстів. Підготував до друку нову поетичну збірку «Чорна п'ятниця». Уже є електронний варіант книжки (вийшло симпатично: з моїми стріт-фотографіями та моєю картиною на обкладинці), через декілька тижнів вийде невеличкий і скромний наклад. Потім треба буде засісти за свою незавершену есеїстику та прозу. Не впевнений, що в 2022 році із цими текстами впораюся, але відкладати вже нема резону.

Наприкінці минулого року я планував запустити новий ютуб-канал «Глобальний партизан», але тепер навіть не знаю, чи матиму на це час. Хоча кілька роликів зняв: «Яке майбутнє Європи?», «Що таке постматеріалізм?» та «Організаційна зброя проти України. Сценарії хаосу та дезорієнтації».

Це має бути канал про глобальні трансформації, постсучасну соціологію та соціальну філософію, філософію майбутнього та про

інші супутні теми й ідеї. Навіть не уявляю, чи впораюся. Але сьорбати лише юшечку літератури трохи дрібно і набридло. Хочеться концептуальніших речей. Теми розписав, зібрав багато матеріалу, але бажання робити щось далі поки немає.

Тривога, через яку ні до чого не лежить душа. Все зупинилося. Я знаю, що це минеться. Але налаштуватися на відповідну хвилю наразі не виходить. Ще дуже хочу повернутися в поезію: у такі хисткі й непевні часи поетичній емоції не бракуватиме нерву. Я це знаю ще з 90-х.

19 ЛЮТОГО

Міністерство оборони Британії оприлюднило мапу, на якій вказало можливі маршрути армії РФ на випадок, якщо вона вирішить повторно (після 2014 року) вторгнутися в Україну. Що можна сказати? Апетити в них дуже великі. Удари в дусі бліцкригу: аж до Дніпра й Києва і з виходом під Вінницю. Як казала моя бабця Леся, дупа може злипнутися. Але якщо це правда, то невинної крові проллється багато.

Кремль змінив тактику і перекинув усю свою психопатичну енергію на територію ОРДЛО. Там зараз суцільний абсурд: щоденні безперервні обстріли наших населених пунктів по всій лінії фронту. Обстрілюють не лише прифронтові міста і села, а й ті, що далеко в тилу. Наші люди масово тікають, бо розуміють, що назріває гаряча фаза війни. Російська пропаганда нагнітає істеріку, що українські війська підуть у наступ, ватажки ОРДЛО в примусовому порядку і демонстративно зганяють людей у автобуси і вивозять у Ростовську область. Нині інтернет облетів відеоролик про те, як ті нещасні — так звані евакуйовані (діти, жінки, літні люди) — цілий день сидять у автобусах і мерзнуть. Україна очікує на нові провокації. І вони вже не забарилися. Російські ЗМІ показують фейки, що українські снаряди залітають на територію Росії, також трублять про вибухи в Донецьку, про які місцеві нічого не знають. Путін шукає привід, щоб почати

війну. Це вже усвідомлюють усі — у США, Британії, Німеччині, Франції, Польщі. Це чітко усвідомлюють і наші військові.

Якщо місяць тому підготовкою до оборони влада не особливо переймалася, то тепер, видається, ситуація кардинально змінилася. Тренуються збройні сили, тренуються сили територіальної оборони, є відчуття того, що на ситуацію бодай якимось чином реагують органи влади. Зеленський кожного дня помітно змінюється. Велика перевага, що є усвідомлення російської загрози в очах світу, що ми не наодинці з цим північно-східним психопатом, який і далі нарощує ударні сили біля наших кордонів і проводить безперервні військові навчання. Реально відчувається безпрецедентна фінансова та військова допомога країн Заходу. Ще два тижні тому, коли тут не сподівалися на таку допомогу, були великі побоювання, що українська економіка завалиться: гривня різко впаде, активується гіперінфляція, бізнес масово закрийється. Але зовнішні фінансові вливання втримали економіку, і це тримає нас на плаву.

Яким буде недалеке майбутнє, поки не ясно. Школи сказали, що батьки можуть дітей або водити на уроки, або тримати вдома — на власний розсуд. Оскільки ми хворі, то сидимо вдома. Хвороба не дає можливості нічого робити, бо навіть виходити на прогулянки нема сил. Учора ледве записав влог: говорити не міг більше хвилини, бо від напруження горла миттєві напади кашлю. Ледве-ледве записався.

Від батьків Наталі повернулися до себе, на лівий берег Києва. Оскільки ситуація незрозуміла, вирішили поки мешкати у своїй квартирі.

Щоб відволіктися від тривожних новин, переглядів відео і думок низки світових та українських експертів (економістів, політиків, дипломатів, військових, фінансистів), які також по-своєму нагнітають апокаліптичну картину, повернувся до перечитування поезії. Георг Гайм, Євген Плужник, Т. С. Еліот, Вітєзслав Незвал, Алесь Рязанов, Василь Голобородько, Маріанна Кіяновська, Джон Донн, Еміль

Верхарн, Ален Гінзберг, Георг Тракль, Вільям Блейк — ніби потрапив у молодість. Яка це велика радість — перечитувати улюблених поетів, здійснювати ритуал, якого дотримуєшся ще з 90-х.

23 ЛЮТОГО

Ситуація докорінно змінилася. Скидається на те, що в Путіна гнів і відчай, бо Україна так і не піддалася його тиску, натомість ще більшу підтримку отримує від країн Заходу. І він зважився на велику помилку — офіційно визнав так звані ЛНР і ДНР і офіційно зайшов туди із військами. Кремль фактично сам зірвав Мінські угоди — підсунути нам свою тухлу консерву, що ніколи не діяла в інтересах України. Єдина проблема: Путін визнав так звані ЛНР і ДНР у межах адміністративних областей Донецької та Луганської областей, тобто вони висунули нові територіальні претензії Україні.

Війна триватиме далі. Невідомо, коли її гарячу фазу для України влаштує Путін: завтра, через тиждень, через місяць чи через рік. Йому дуже вигідно постійно виснажувати наше суспільство й економіку — це впливає на курс гривні, відлякує інвесторів, не дає країні можливості розвиватися.

27 ЛЮТОГО

24-го лютого Наталя розбудила мене о 5-й ранку і сказала, що Росія обстрілює Київ та інші міста ракетами з літаків. Почалася повномасштабна війна і вторгнення. Мені стало недобре, дружина поміряла мені тиск: уперше в житті він був такий високий — 160 на 100. Ми швидко розбудили дітей, Марчика і Настю, поснідали, зібрали речі і все необхідне, після чого з лівого берега Києва (район біля метро Чернігівська) переїхали на правий — до батьків Наталі у Новосілки, що біля Одеської траси.

Дуже сумно було залишати 180-літровий акваріум із рибками, яких так люблять Настя і Марчик. Я відключив акваріум від електрики, поставив автоматичну годівничку, якої вистачить на 6—7 днів. Навіть не хочу думати, що з ними буде. Колись, у кращі часи, акваріум доведеться перезапустити.

Політичний оглядач і публіцист Віталій Портніков у своїй колонці «Це зіткнення цивілізацій» на сайті телеканалу «Еспресо»:

«Я розумію, що навіть багатьом важко уявити собі, вимовити ці слова: Росія відкрито напала на Україну. Але так само у роки Другої світової війни важко було собі уявити, що цивілізована Німеччина потрапить під владу божевільного Адольфа Гітлера, що її солдати вбиватимуть, грабуватимуть, гвалтуватимуть, знищуватимуть цілі народи. Що її авіація бомбардуватиме мирні міста. І все це під акомпанемент гучних промов про відновлення справедливості та добра, адже Адольф Гітлер виправдовував свої дії практично тими самими міркуваннями, якими зараз виправдовує свої злочини Володимир Путін. А про виправдання, якими займалися протягом десятиліть радянські лідери, я вже й не згадую. Будь-яке вторгнення, будь-яка агресія завжди пояснювалися інтересами національної безпеки та миролюбністю радянських людей. Просто тоді ми були всередині цього зла та безумства, а зараз опинилися зовні. І саме це бісить і самого Володимира Путіна, і тих його співвітчизників, хто продовжує залишатися в минулому та робить спроби нав'язати це минуле всім іншим. Україну намагалися знищити за допомогою політичного тиску, енергетичного диктату, завербованої агентури у владі, безпардонної брехливої пропаганди. Коли все це не спрацювало, коли українському народові, який щоразу виходив на вулиці міст і відстоював своє право на власний вибір, вдалося зберегти незалежність і свободу, у Путіна та його спільників залишився єдиний аргумент — військова сила. І зараз вони хочуть окупувати і знищити Україну, перетворити її на придаток своєї деградованої недоімперії».

У перший день війни в Києві були страшні затори, і ми їхали на правий берег міста майже три години (хоча раніше ця дорога займала пів години). Автівок сила-силенна. Обличчя людей напружені та зосереджені. Скрізь біля банкоматів на вулицях величезні черги. Багато автівок у заторах забиті речами — люди намагаються виїхати. Перед нами їхали старі жигулі із зовнішнім багажником, де були прив'язані мішки з картоплею, буряком і ще купа клунків.

Ситуація була дуже напружена, по радіо постійно повідомляли про страшні обстріли, російські війська пішли в наступ із різних напрямків, а також вдарили з Білорусі. Бомбили на сході, на півночі, на півдні, на заході, у центрі країни. Бомбили скрізь. Ворог ракетами обстрілював військові частини та аеродроми.

Ввечері з тестем пішли у великий супермаркет «Ашан» біля Одеської площі, де люди розгребли весь хліб і батони, zostалися лише солодкі булочки. Люди в торговельному центрі були зосереджені, відлюдькуваті, напружені. Хоча продуктів на прилавках було чимало. Розібрали багато круп. До аптек вишикувалися черги по 20 і більше чоловік. А до банкоматів і банківських відділень, як і вчора, черги були по 100 й більше чоловік. За неповну добу країна стала іншою — тривожною, наляканою, метушливою. У повітрі постійно гриміли якісь незрозумілі вибухи й глухі постріли. Коли ми з тестем вийшли з супермаркету, щось кілька разів гучно гепнуло високо в небі над нами. Люди в радіусі трьохсот метрів сахнулися. Хтось поруч сказав, що це працюють наші зенітки.

Коли зранку 25-го почалися бої біля Києва, у Гостомелі, а в Дарницькому районі уламок ракети пошкодив багатопверхівку, ми вирішили покинути квартиру батьків у Новосілках і на машині тестя подалися в південно-західному напрямку від Києва. Четверо дорослих і двоє дітей. Машину вщент забили всім необхідним, кожен узяв лише найважливіше. Скрізь страшні затори, такої кількості автомобілів, на яких виїжджали сім'ї з дітьми, я ще не бачив. Ніде неможливо купити бензин. Заправки або зачинені, або черги до ста і більше машин.

Уся країна дізналася про подвиг українських прикордонників і морських піхотинців на острові Зміїний. Коли до них приплив російський військовий корабель із вимогою здатися, захисники йому відповіли: «Російський військовий корабель, іди нахуй».

Ця фраза миттєво стала крилатою в усій Україні і символом боротьби проти окупантів. Її підхопили скрізь — від блокпостів і написів на

бігбордах, до оформлення телевізійних студій. Із захисниками Зміїного більше немає зв'язку. Мабуть, усіх їх розстріляно корабельною артилерією. Вічна пам'ять героям!

Батьки Наталі постійно телефонували різним знайомим по Україні і нарешті знайшли незаселену сільську хату в Хмельницькій області біля райцентру Вінківці, де колись жила стара бабуся, яка померла в жовтні. Через страшні затори туди ми добиралися понад 12 годин. Спершу їхали селами через Васильків до Білої Церкви, бо головна траса, що на Одесу, стояла в суцільному нерухомому заторі, потім зробили великий гак на Бородянку, бо траса на Сквиру, забита транспортом, також стояла, а далі якоюсь кам'яною, ще певно царською ХІХ століття дорогою ми їхали у Вінницьку область. Там просуватися стало вже легше, і ми взяли курс на Бар, а далі — на Вінківці й Зіньків.

Ми поселилися в симпатичному селі Адамівка під Зіньковим із красивими кручами та ярами. Люди, які нам дали окрему хату своєї покійної бабусі, дуже милі — колишні аспіранти тещі, які працюють у Хмельницькому. Так ми стали сільськими жителями. Щоб не сидіти без діла, почав трохи креативити. Зробив пост у ФБ із пропозицією для Верховної Ради засудити ідеологію рашизму (руського міра), яку створив Путін, і звернутися до парламентів держав світу підтримати це засудження. Пост набув значного резонансу, і знайомі політтехнологи та політики донесли це до парламентських фракцій. Через кілька днів парламент засудив рашизм.

Дізналися про жахливі обстріли і бої у Василькові, зокрема за військовий аеродром, де росіяни кілька разів висаджували десант. Росіяни підірвали там нафтові сховища, і велетенська пожежа з чорними клубами диму затягнула небо на добру сотню кілометрів. Якби ми затрималися з виїздом, то через ці бої і пожежу у Василькові ми не змогли б виїхати в напрямку Одеси.

Від нашого кума, письменника й інтелектуала Саші Михеда дізналися, що від прямого попадання снаряду вцент зруйновано їхній

дім у Гостомелі. Що туди зайшли кадировці і почали чинити мародерство й грабунок. У людей забирали автомобілі, грабували магазини й квартири. Саша з дружиною Леною вчасно виїхали в Чернівці, де їх прийняв есеїст і літературний критик Олександр Бойченко. Тепер вони там волонтерять.

28 ЛЮТОГО

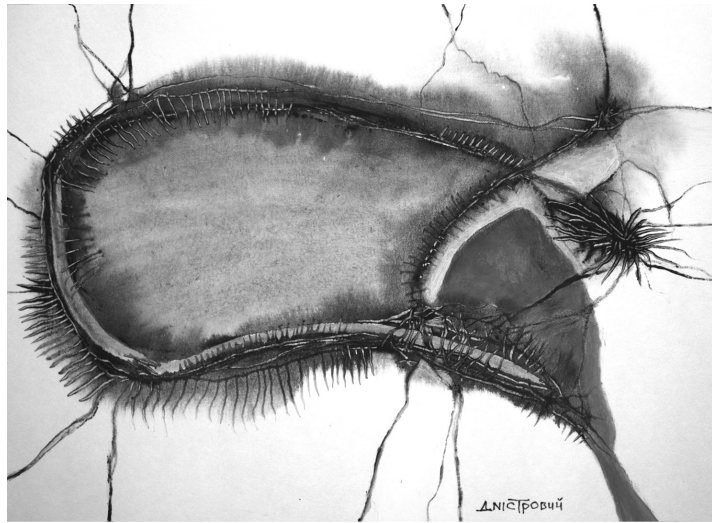
Мій тиск спав до 140 на 90 лише. Цих кілька днів я почувався настільки паршиво, що ледве ходив. Важке ускладнення дав омікрон: такого страшного загострення з легенями й диханням у мене ще не було. Хронічний лорингіт, хронічний трахеобронхіт, хронічний рефлюкс, безперервні напади й кашель і так щодня. Голос пропав. І найменша спроба говорити вже майже місяць супроводжується кашлем. Медикаменти, що мені виписала лікарка ще в Києві, майже не допомогли, лише трохи прибрати хронічний лорингіт. Врятував балончик від астми, який Наталя купила мені в Зінькові і який трохи приглушив напади й кашель.

Сільське життя дуже нудне. Треба постійно обслуговувати свої потреби. Постійно з криниці носити відра з водою, а інші виливати. Побутових благ нема. Це задовбує. Зате є тепло. Інтернету немає, а мобільний ловить лише в одному місці на дорозі: щоб почитати новини, треба одягатися, йти на холод (а тут постійно мороз і сніг) і за воротами переглядати сайти з новинами. Кволість, втома, хворобливість поки не покидають. У грудях і в спині болить, треба вигріватися. На морозній і засніженій дорозі я часто стою і пишу на мобільний телефон тексти, які розсилаю потім чи ставлю в соцмережах.

Деся далеко часто виють сирени — або в Хмельницькому, або в Кам'янці-Подільському. Потім із новин дізнаємося про страшні обстріли.

Звірства й розруха, які чинять російські окупанти, шокують. Вони розстрілюють автівки з біженцями і волонтерів, ракетних ударів завдають по житлових секторах міст, де стоять високі багатоквартирні будинки. 9-поверховий будинок увесь у вогні — це стало нормою для наших новин.

Великі надії на серйозне наступальне озброєння, яке дають західні країни. Російська армія діє, як ранньосередньовічна орда: міста захопити не здатна, тому переміщується між ними, грабує. Тепер вони змінили тактику і засипають міста-фортеці ракетами, бомбами, «градами». Вся країна дає рішучу відсіч.

БЕРЕЗЕНЬ

2 БЕРЕЗНЯ

Події розвиваються дуже стрімко. Путін, як стверджують аналітики, використав 80% своїх військ вторгнення, сил у нього вже нема, він оголосив мобілізацію. Рубль обвалився на 30%, що викликало масовий шок. Контрзахід — підняття облікової ставки з дев'яти до 20% — призвів до масового закриття малого і середнього бізнесу. У РФ закриваються кіоски, крамнички, торговельні точки. Але рубль і далі стрімко падає. І це лише початок. Через тиждень ситуація в орків буде ще гірша.

Весь світ посів дуже рішучу позицію і виступив на боці України. Нам постачають продовольство, зброю, пальне, техніку, медикаменти. Російський бізнес і гроші всюди блокують, іноземні компанії масово покидають російський ринок, російські літаки й кораблі не пускають у західні країни. Росіянам також дають під зад у різних секторах — у спорті, культурі, бізнесі, фінансах, — скрізь розривають контракти й відносини і посилають слідом за російським кораблем (як його послали на острові Зміїний наші прикордонники й морпіхи).

Путін дістав зі старої скрині нафталінового Януковича, хоче зробити президентом України і вже відправив його в Мінськ. Під Києвом, біля Гостомеля, зібралася нова орда, готується до прориву в столицю. Чернігів в оточенні, готується до вуличних боїв. Маріуполь, Харків безперервно бомблять і обстрілюють із важкої та реактивної артилерії. Херсон, Маріуполь, Чернігів на межі гуманітарної катастрофи. Люди потерпають від безперервних артобстрілів, і сил розблокувати ці міста поки що нема.

Під Баришівкою наші взяли в котел російське угруповання бронетехніки і роздובбали його авіацією та артилерією. Під Крутами в бою вбили 200 загарбників — це знакова символічна перемога і помста

за вбивство більшовиками в 1918 році під Крутами загону українських студентів, які захищали підступи до Києва.

Західніше від Києва орда рветься до Фастова, хоче відрізати столицю від постачання і взяти в кільце. Попереду важкі дні. Мордор реально суне, мов орда: їх кладуть цілими колонами, а він суне далі.

3 БЕРЕЗНЯ

Я не взяв теплого одягу, а лише дві легкі куртки, які одягаю, щоб хоч якось зігрітися. На одяг майже не було місця, прихопили лише найнеобхідніше. Взагалі нема жодного смутку за речами, які залишилися в Києві. Бібліотека, рибальські снасті, акваріум, човни, мольберт, фарби, полотна — таке враження, що цих моїх хобі та історій ніби ніколи й не було.

Тиск знову 150 на 100. Це якийсь триндець, терпне і німіє голова. Ще як на зло й надалі лютує зима.

День складний, але переваг агресор не здобув. Далі нищить ракетами наші міста — Маріуполь, Охтирку, Чернігів, Херсон. Наші хлопці звільнили Бучу, Гостомель, Ірпінь під Києвом, а на Чернігівщині полюють на колони орків. Тим часом міжнародна антипутінська коаліція зростає — уже 144 країни. В Росії визріває соціальний бунт, путінська дрібна шобла починає тікати в інші країни (Грузію, ОАЕ), вивозить сім'ї, але найближче коло намагається все і далі контролювати. Економіка РФ стрімко валиться. І це лише початок.

Орда увірвалася в Херсон і Енергодар, а минулого дня — до Мелітополя. Туман стримує російський десант від висадки в Одесі. Наступні дні будуть знову важкі. Від бомбардування і ракет масово гинуть мирні люди, і світ це не може зупинити.

Приходила сусідка Надя, мила літня жінка-вдова, яка мешкає в кінці вулиці. Розповідала про пророцтво якоїсь астрологині, що Путін здохне, коли всі числа в цьому році будуть на чотири — тобто 04.04. Який зворушливий сільський магічний реалізм.

Вражаючі голоси цієї війни. Ось пост у ФБ Катерини Єрської з Маріуполя:

Я пишу цей текст вночі на телефоні.

Мене звати Катерина. Мені 31 рік. Я народилася та виросла на Одещині, а війну зустріла в Маріуполі. Мені подобається читати та дивитися кіно. Особливо фантастику та постапокаліптичні стрічки. Жодного разу я не уявляла себе їх героїнею. Але зараз шоста вечора. Немає світла, води та зав'язку. Не виходить навіть зателефонувати.

Мати благає, щоб я тікала. Але куди, мамо? Це моя земля. Її боронить мій чоловік. Краще я ляжу в цю землю, ніж піду з неї.

У мене мало бути просте, без витребеньок життя. Сценарії, зйомки, спортивна зала та побачення із чоловіком по п'ятницях. Доля не готувала мене до війни. Нікого з нас не готувала.

Але всі мої речі зараз у наплічнику. Перу руками та мию голову у відрі. Я знаю, скільки їжі потрібно на 10, 20 чи 30 і більше осіб. Я кажу бадьорі слова всім чоловікам із синьою пов'язкою на руці та хочу нагодувати кожного. Тому що сподіваюся, що десь там якась жінка нагодує мого чоловіка. У якого теж синя пов'язка.

Ви пишете мені в коментарях, що я сильна і мені не страшно. Але я слабка, і мені дуже страшно. Проте є речі, сильніші за цей страх.

Я не плакала зі сльозами жодного дня війни. Хуй вам, клята нечисть, а не мої сльози. Але я заплачу в день перемоги. Бачить бог, я заплачу.

4 БЕРЕЗНЯ

Ворог ударив по Запорізькій АЕС, де спалахнула пожежа, а потім її захопив. Цим він показує, що готовий також до сценарію ядерної війни. Думаю, що жодні перемовини з ним не матимуть сенсу, бо його цікавить лише ліквідація України. Нам своє робити — протистояти всіма доступними засобами, битися на всіх фронтах і напрямках, чинити запеклий опір.

Багато наших друзів і знайомих живуть на лініях зіткнення і потерпають від війни. Чимало залишилося в тих містах, де зараз справжнє пекло. Не можу спокійно про це думати, і в мене від злості немає слів.

Не знаю, чи це пекло колись закінчиться. У когось збожеволів від постійних обстрілів старенький батько, хтось втратив сина, хтось втратив майно і роботу, хтось втратив здоров'я, бізнес. Усі мої плани також померли, я тепер живу без планів і нічого не можу робити. Ті часи, коли я писав романи, есеї, поезію, картини, — це все в далекому минулому. Я живу лише теперішнім днем наодинці зі своїми думками і тривожними новинами. Радують рідні, особливо діти, з якими щодня спілкуюся й граюся. Помітив, що діти дуже сильно розряджають напружену атмосферу, бо мають здатність постійно гратися й казитися.

Відео з ракетними обстрілами в Чернігові, що виставлені в інтернеті, — це якась картина середньовічного апокаліптичного жахіття. Дев'ятиповерхові будинки повністю охоплені вогнем, а між ними, у тумані, блукають примари людей, які натикаються на мертві тіла дітей, жінок і залишки людських тіл. Людські крики навколо настільки відчайдушні, ніби це остання передсмертна агонія.

Це Чернігів, який ще буквально недавно ми відвідували з сином, фотографували історичні храми часів Княжої Русі та козацького бароко і чорних білочок, обідали в затишних і креативних кав'ярнях. Чернігів для мене завжди був і є одним із найекзотичніших українських міст; історичний Вал у центрі міста, де було розташоване ще княже середньовічне місто — улюблене місце моїх прогулянок із розкішним видом на Десну й навколишні краєвиди. Ми ще проб'ємося до нашого Чернігова, проженемо орди навколо і відбудуємо зруйноване. Я в це дуже вірю. А зараз — лише теплі спогади і вболівання за захисників. А колишнє життя — це світ, який безповоротно загинув. Майже як за книгою «Вчорашній світ. Спогади європейця» Стефана Цвейга.

Від однієї думки, що ми — не доведи боже — втратимо Чернігів і багатьох наших приятелів, хочеться від люті кричати.

Вони глибше проникають на нашу територію, і бої стають щораз важчими. На жаль, у нас немає стільки техніки і фізичної сили, бо ворог постійно пре з новими військами. Наші воїни кладуть їх

сотнями, знищують цілі колони, а вони і далі пруть, мов сарана на посіви. У мене меншає оптимізму, і я з великою недовірою ставлюся до різних прогнозів, що все через п'ять днів закінчиться. Чого багато хто зациквився на цих дурнувятих «п'яти днях»? Чого п'ять днів, а не 10, чого не п'ять тижнів чи місяців?

Таке враження, що люди так і не вивчили за ці десятиліття Путіна: йому не вигідно, щоб це закінчилося. Це може тривати не один місяць, не один рік, із різними паузами. Це війна не лише воєнними засобами, а й засобами постійного виснаження. Тому я нічого доброго поки не очікую. Звісно ж, може статися диво: його приборуть свої, в Росії почнуться соціальні бунти і хаос (як після російсько-японської війни чи після вступу Росії в Першу світову війну) ... чи Путін сам раптово помре. Але до цього часу нам треба втриматися й елементарно вижити. Захід гроші дає, але участі у війні не братиме.

5 БЕРЕЗНЯ

Зранку з тестем поїхали в Зіньків до голови територіальної громади — познайомилися, я залишив йому номер свого мобільного, сказав, що можу допомагати з різних питань. Він подякував, здавався дуже заклопотаним, попрощався і побіг у справах.

Маріуполь безперервно обстрілюють, мер просить про гуманітарний коридор. Росіяни спершу погодилися на коридор для людей Волновахи і Маріуполя, але передумали і знову почали обстрілювати. На центральну площу вийшов увесь Херсон з українськими прапорами, росіяни спершу погрожували стріляниною, але люди не відступили, і окупанти покинули центр міста.

У Росії криза продовольства, масово закриваються заводи і підприємства, особливо іноземні, різко зростає безробіття. Гібридна економічна війна всього Заходу проти Росії поступово дає свої плоди (нарешті навчилися). Нам головне протриматися й зберегти людей та армію. Паралельно почнуться опозиційні процеси на всьому

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ